

Keywords: *intellectual values, creative personality, intellectual culture, cultural and historical heritage, nonprofit organization, club "Harmony", cultural and educational activity.*

Мельничук Тетяна Федорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри культурології Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ). E-mail: tetyana.melnychuk@nubip.edu.ua

Melnychuk Tetyana Fedorivna – candidate of pedagogical sciences, associate professor of the department of culturology National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv). E-mail: tetyana.melnychuk@nubip.edu.ua

УДК 3781 – 811.111

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ ВИЩОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Т.В. Модестова

В статті розглянуто питання розвитку іношомовної освіти вищої школи України в контексті інтеграції до світової спільноти. Здійснено огляд існуючих концепцій викладання іноземних мов серед ВНЗ України. Схарактеризовано перспективні напрями розвитку іношомовної освіти вищої школи. Визначено практичні шляхи підвищення якості надання освітніх послуг в сфері іношомовної освіти вищої школи України.

Ключові слова: *іношомовна освіта, вища школа, тенденції розвитку, інтеграція до світової спільноти, Концепція викладання іноземних мов, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти.*

Постановка проблеми. Світові глобалізаційні процеси, що мають місце у XXI столітті, здійснюють суттєвий вплив на країни, що свідомо або мимоволі є залученими до них. Це передбачає об'єднання держав-учасників в спільноти та адаптацію окремих політичних, економічних та освітніх систем до загальних світових стандартів з метою налагодження ефективної міжнародної взаємодії. Як засвідчує чинна

вітчизняна законодавчо-нормативна база [1], [2], Україна усвідомлює необхідність впровадження відповідних змін, зокрема, у сфері іношомовної освіти вищої школи та займає активну позицію в контексті повноцінної інтеграції до світового суспільства.

В першу чергу, передбачається переорієнтування системи викладання та оцінювання навчальних досягнень на європейські стандарти якості освіти [3]. Зокрема, мова йдеться про переосмислення цілей навчання, ролей та рівня відповідальності учасників навчального процесу за результати власної діяльності, практичну реалізацію поставлених завдань тощо.

Зважаючи на заявлені Україною наміри проблема відповідного наукового осмислення та імплементації практичного світового досвіду в сфері іношомовної освіти залишається відкритою та потребує подальшого дослідження. Зокрема, постає питання узгодження цілей та завдань іношомовної освіти у вищій школі з позицією європейських країн у сфері мовної політики; врахування інтересів вітчизняних ВНЗ, зумовлених наявним контингентом, потенційними роботодавцями, наявною базою, активізації співпраці на міжнародному рівні тощо.

Зміни мають сприяти загальному розвитку системи іношомовної підготовки вітчизняних фахівців у вищій школі, підвищенню якості надання освітніх послуг на засадах здорової конкуренції, формуванню позитивної репутації вітчизняних вищих навчальних закладів, збереженню та адаптації наявного досвіду викладання іноземних мов до світових стандартів.

Тож, **метою** поданої статті визначено: схарактеризувати сучасні тенденції розвитку іношомовної освіти вищої школи України в контексті інтеграції до світової спільноти.

Для досягнення мети потрібно розв'язати такі **завдання**:

1. Здійснити огляд існуючих концепцій викладання іноземних мов серед ВНЗ України.
2. Охарактеризувати перспективні напрями розвитку іношомовної освіти вищої школи.
3. Визначити практичні шляхи підвищення якості надання освітніх послуг в сфері іношомовної освіти вищої школи України.

Виклад основного матеріалу. В загальному вжитку термін «концепція» розуміється як система поглядів, те чи інше розуміння певних явищ та процесів. З точки зору наукового підходу, «концепція» передбачає наявність системи вихідних теоретичних положень, що є основою для подальшого наукового пошуку [4]. При розробці концепції

фундаментальною складовою є визначення мети та відповідних завдань. Це дозволяє зрозуміти очікуваний результат, зумовлює методологію, принципи та інші необхідні складові.

Спираючись на Рекомендації Ради Європи в сфері мовної політики [3], а також на вимоги сучасного ринку праці, окремі вітчизняні ВНЗ протягом 2009-2015 років представили власні концепції розвитку іншомовної освіти у вищій школі.

Зокрема, КНУ ім. Т. Шевченка в якості кінцевої мети вбачає формування засад професійно орієнтованої, вторинної мовної особистості, готової до професійної міжкультурної комунікації та саморозвитку в новому інформаційно-комунікативному середовищі. Показником сформованості мовної особистості вбачається рівень іншомовної професійної комунікативної компетенції, а також міжкультурної та рефлексивної компетенції [5].

НТУ «Харківський політехнічний інститут» фокусується на досягненні максимального співвідношення з міжнародними стандартами в напрямку навчання іноземної мови, базуючись на цілях навчання, прозорості програм навчання, технологіях навчання та критеріях оцінки. Зокрема, реалізація відповідного співвідношення передбачається через використання формату міжнародних екзаменів під час проміжної або підсумкової атестації студентів [6].

Метою концепції викладання іноземних мов Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв також передбачено приведення системи у відповідність до міжнародних стандартів і сучасних потреб, а також забезпечення студентам доступу до ефективних засобів оволодіння іноземними мовами [7].

МДПУ ім. Б. Хмельницького визначає мету відповідної Концепції як визначення засад розвитку особистості майбутнього фахівця, здатного за допомогою вторинної мовної соціалізації здійснювати професійну міжкультурну комунікацію, саморозвиток та самовдосконалення в сучасному інформаційно-комунікативному середовищі [8].

Таким чином, синтез стратегії Європейських країн у сфері мовної політики та відповідь вітчизняних ВНЗ на суспільний запит зумовлює загальну тенденцію подальшого розвитку через:

а) *забезпечення* практичної реалізації права людини на здобуття іншомовної професійної інформації без будь-яких обмежень та забезпечення доступності освіти протягом життя.

б) в якості кінцевого практичного результату вбачається *функціонування* такої системи викладання і оцінювання знань з іноземних мов, що відповідає світовим стандартам, *сприяє* досягненню студентом відповідного рівня володіння іноземною мовою, зокрема, формуванню конкретних компетенцій, та всебічному розвитку особистості.

Визначені перспективи ставлять перед вищою школою України низку завдань, що потребують вирішення. А саме:

- акумулювати на базі вітчизняних ВНЗ нові технології і знання в сфері викладання іноземних мов;
- залучити висококваліфікованих педагогів і дослідників в межах зазначеного профілю.
- сприяти вищому рівню фінансових надходжень в бюджет ВНЗ за рахунок модернізації процесу навчання іноземним мовам та розширенню контингенту тих, хто вивчає іноземну мову на базі вітчизняної вищої школи.
- забезпечити спільну основу для розробки навчальних планів з мовної підготовки, типових програм, іспитів, підручників, а також, для точного опису цілей, змісту і методів навчання.
- застосувати затверджені дескриптори Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти стосовно того, чому мають навчитися ті, хто оволодіває мовою, щоб користуватися нею для спілкування, та які знання і вміння їм потрібно розвивати, щоб діяти ефективно [9]. Цей опис має також включати культурний контекст, у якому існує мова.
- здійснювати оцінювання відповідно до затверджених рівнів володіння мовою, що дозволяє виміряти успіхи тих, хто навчається, на кожному ступені навчання або впродовж усього життя.
- сприяти подоланню бар'єрів у спілкуванні між фахівцями в галузі викладання сучасних мов, які представляють різні освітні системи,
- застосовувати засоби, що допоможуть адміністраторам освіти, розробникам навчальних курсів, вчителям, методистам та екзаменаторам усвідомити очікувані практичні результати навчання з метою визначення і координування їх зусиль та забезпечення реальних потреб тих, хто вивчає мову, і за кого вони несуть відповідальність.
- сприяти міжнародній співпраці в галузі викладання сучасних мов, зокрема, програмам обміну для студентів, викладачів, науковців, адміністративного складу Університету [10].

• комплексно розвивати мовну компетентність відповідно до положення системної сутності Загальноєвропейських Рекомендацій, що передбачає вивчення людської мови шляхом розкладання мовної компетенції на окремі компоненти [11]. Це зумовлює дослідження психологічних та педагогічних проблем певної глибини. Спілкування пронизує усе людське існування. Тож, відокремлені і класифіковані види компетенцій взаємодіють комплексно у процесі розвитку кожної окремої особистості.

• сприяти розвитку цілісної особистості того, хто вивчає мову, його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами та культурами.

• сприяти подоланню упередженості і дискримінації стосовно будь-яких верств населення, зокрема, громадян з обмеженими можливостями, людей похилого віку в контексті доступу до освітніх послуг.

Таким чином, реалізація потенційних перспектив розвитку іншомовної освіти у вищій школі вимагає спрямування зусиль на такі основні напрями:

а) залучення нових технологій та фахівців, що відповідають міжнародному рівню якості надання освітніх послуг,

б) впровадження викладання та оцінювання на основі Загальноєвропейських рекомендацій, а також застосування спільної основи для створення навчально-методичної бази.

в) сприяння покращенню фінансування вітчизняних ВНЗ за рахунок небюджетних коштів через: розширення кола потенційних абітурієнтів та послуг; подолання упередженості та протирічч будь-якого характеру, що може перешкоджати досягненню мети; розширення практики міжнародної співпраці (гранти, стипендії, проекти тощо); підвищення рівня усвідомлення відповідальності учасників за результат власної діяльності.

Практичне впровадження вище зазначених завдань набуло особливого значення у 2016 року в зв'язку з підписанням Президентом України Указу Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні №641/2015 [12]. Зокрема, на виконання зазначеного Указу та Розпорядження Департаменту освіти і науки Луганської державної обласної адміністрації щодо популяризації англійської мови в Луганській області серед широких верств населення філологічний факультет СНУ ім. В.Даля підготував низку пропозицій.

Вважаємо доцільним представити зазначені пропозиції у відповідності до визначених нормативною базою завдань в межах вищої школи. А саме:

Таблиця 1

Практичні шляхи підвищення якості надання освітніх послуг в сфері іншомовної освіти в СНУ ім. В.Даля

№	Указ Президента України №641/2015	Заходи філологічного факультету СНУ ім. В.Даля на 2016 рік
1	2	3
1	Організація на базі вищих навчальних закладів курсів із вивчення англійської мови студентами, аспірантами, докторантами, педагогічними і науково-педагогічними працівниками, іншими громадянами. Включення вивчення англійської мови до програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.	Проведення мовних курсів «Лінгва» з англійської мови на базі Інституту післядипломної освіти і дистанційного навчання для студентів, аспірантів, докторантів, педагогічних і науково-педагогічних працівників, інших громадян, зокрема, для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Викладання та оцінювання результатів навчання здійснюється на основі Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, відповідної шкали оцінювання та відповідно розробленої навчально-методичної бази. За умови успішного опанування курсу видається свідоцтво державного зразка про здійснення відповідного підвищення кваліфікації.
2	Сприяння розширенню в установленому порядку викладання здобувачам вищої освіти навчальних дисциплін англійською мовою.	Визнання англійської мови як другої робочої в університеті та започаткування проведення занять зі спеціальних предметів англійською мовою («Педагогіка вищої школи», «Психологія спілкування» тощо). Розробка навчально-методичного забезпечення у вигляді тематичних електронних словників англійською мовою. Оновлення наявного англомовного навчально-методичного забезпечення кафедри. Залучення англомовних студентів університету до процесу викладання англійської мови в якості носіїв мови.

Продовження табл. 1

1	2	3
3	Проведення фахових конкурсів, олімпіад та інших змагань з англійської мови серед педагогічних, науково-педагогічних працівників, учнів та студентів.	Проведення конкурсу серед студентів 1 курсу на знання англійської мови, Всеукраїнського студентського конкурсу перекладу «Художнє слово в світовій культурі», студентського конкурсу написання есе англійською мовою, університетського конкурсу читців англійської поезії тощо. Організація тематичних англійських студентсько-викладацьких вистав (на тему «День закоханих», «Пасха» тощо). Організація наукових конференцій для студентів англійською мовою та опублікування їх праць у збірнику (зокрема, Всеукраїнська студентська наукова конференція «Студентський погляд на переклад в сучасному світі», дванадцята Всеукраїнська науково-практична конференція «Мова і література в контексті культури і міжкультурної комунікації» тощо). Допомога в організації благодійного заходу «Допоможи дитині побачити світ» в дитячому будинку для дітей з особливими потребами, м. Рубіжне. Організація англійських заходів в підшефних закладах освіти: спеціалізованій школі №17 та школі інтернати, м. Северодонецьк.
4	Розвиток взаємного обміну студентами між навчальними закладами України та держав, у яких англійська мова є основною мовою спілкування.	Заохочення до участі студентів, педагогічно-наукового та адміністративного складу ВНЗ через розміщення інформації про виграні грантові проекти та підписані договори на сайті університету. Запрошення колег та студентів, що мають досвід міжнародного співробітництва на зустрічі та збори з метою обміну лінгвокраїнознавчим досвідом. Своєчасне розповсюдження інформації про наявні міжнародні грантові пропозиції та інші можливості на базі відділу міжнародних проектів і програм за допомогою електронної розсилки.

Продовження табл. 1

1	2	3
5	Започаткування проекту підвищення фахової кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників з англійської мови.	Майстер-клас для викладачів англійської мови з використання комунікативного підходу в процесі викладання (CELTA approach). Залучення до діяльності гуртку «English Club» педагогічних і науково-педагогічних працівників Університету.
6	Розвиток міжнародного співробітництва щодо залучення до викладання англійської мови іноземних фахівців, які є її носіями, у тому числі волонтерів, спрощення порядку в'їзду в Україну та перебування в Україні таких фахівців.	Залучення іноземних фахівців для проведення тренінгів, семінарів, занять, у тому числі дистанційно. Зокрема, в поточному році заплановано візит волонтера, учасника Програми академії обмінів імені Фулбрайта Лайла Кауфмана. Залучення англійських закордонних колег до участі в спільних конференціях, публікуванні наукових статей у фахових тематичних збірниках університету тощо.
7	Запровадження освітніх теле- та радіопрограм із вивчення англійської мови для різних категорій населення.	Розробка відео-презентацій курсів англійської мови на базі філологічного факультету СХУ ім. В.Далія.

Висновки. В результаті теоретичного дослідження:

1. *З'ясовано*, що сучасні тенденції розвитку іншомовної освіти вищої школи України зумовлені наявними стратегічними цілями та завданнями європейської мовної політики, Загальними рекомендаціями Ради Європи з мовної освіти та внутрішніми потребами ринку праці, зазначеними у наявній законодавчо-нормативній базі та сформульованими у Концепціях викладання іноземних мов вітчизняних ВНЗ.

2. *Визначено*, що в якості узагальненої мети розглядається забезпечення практичної реалізації права людини на здобуття іншомовної професійної інформації без будь-яких обмежень; забезпечення доступності освіти протягом життя; функціонування такої системи викладання і оцінювання знань з іноземних мов, що відповідає світовим стандартам, сприяє досягненню студентом відповідного рівня володіння іноземною мовою, зокрема, формуванню конкретних компетенцій; всебічному розвитку особистості.

3. *Визначено*, що на даному етапі подальший розвиток іншомовної освіти у вищій школі зумовлює необхідність виконання таких завдань: залучення нових технологій та фахівців; впровадження європейських стандартів якості мовної освіти, застосування спільної основи для створення навчально-методичної бази; покращення фінансування ВНЗ через розширення кола клієнтів та послуг; подолання упередженості та протиріччя будь-якого характеру, розширення практики міжнародної співпраці, підвищення рівня відповідальності учасників за результат власної діяльності.

4. *Схарактеризовано* практичні шляхи реалізації визначених положень, які умовно можна поділити на такі групи: *інформаційні* (заохочення студентів та співробітників університету до участі у міжнародних грантових програмах стажувань і проведення закордонних наукових досліджень, своєчасне розповсюдження інформації про наявні міжнародні грантові пропозиції і можливості, розміщення інформації про виграні грантові проекти та підписані договори на сайті університету); *науково-методичні* (розробка та оновлення наявного навчально-методичного забезпечення у вигляді тематичних електронних словників англійською мовою, опублікування англійських статей викладачів та студентів університету у збірниках, розробка відео-презентацій курсів англійської мови тощо); *організаційні* (залучення іноземних фахівців до проведення тренінгів, семінарів, занять, спільної участі в конференціях; організація мовних курсів для різних верст населення; проведення англійських тематичних заходів; здійснення професійного англійського навчання; проведення майстер-класів для викладачів англійської мови тощо).

Перспективи подальших досліджень. Доцільним вважаємо подальше дослідження проблеми розвитку іншомовної освіти вищої школи України в контексті вивчення засад організації процесу навчання іноземних мов у ВНЗ відповідно до світових стандартів, відповідного змістового та навчально-методичного наповнення, дослідження сучасних світових підходів до валідації знань з іноземної мови, визначення ключових принципів впровадження світового досвіду в практику вітчизняної вищої школи тощо.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». Документ №1556-18: чинний. Редакція від 16.01.2016 [онлайн ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Національна доктрина розвитку освіти. Документ №347/2002: чинний. Затверджено Указом Президента України від 17.04.2002. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Наук. Ред. С.Ю. Ніколаєва [онлайн ресурс]. Режим доступу: <http://oblosvita.com/navigaciya/skrynka/inozemna/2372-zagalnoyevropejski-rekomendaciyi-movnoyi-osviti-vivchennya-vikladannya-ocinyuvannya.html>
4. Концепція: визначення терміну. Вікіпедія [онлайн ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F>
5. Концепція викладання іноземних мов у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. – Київ, 2009 р. – 27 с.
6. Концепція викладання іноземних мов: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – Харків, 2014 р. – 11 с.
7. Концепція викладання іноземних мов у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2013 р. – 6 с.
8. Концепція розвитку іншомовної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2015 р. – 13 с.
9. Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the use of the Council of Europe's Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the promotion of plurilingualism [online]. Available at: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1318855>
10. Council Resolution of on the promotion of linguistic diversity and language learning on the framework of the implementation of the objectives of the European Year of Languages 2001. Available at: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/UE-CECR-2002_EN.pdf
11. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Available at: http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elpreg/Source/Key_reference/Overview_CEFRscales_EN.pdf
12. Указ Президента України про оголошення 2016 року Роком англійської мови. Документ №641/2015: чинний. Редакція від 16.11.2015 [онлайн ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/641/2015>

INTEGRATING INTO THE WORLD COMMUNITY: CURRENT TRENDS IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING AND TEACHING AT THE HIGHER SCHOOL LEVEL

T.V. Modestova

The problem of foreign language learning and teaching at the higher school level in Ukraine is considered in the article. The current concepts in second language

teaching at Ukrainian higher educational establishments are observed. The prospective trends in second language learning and teaching at the higher school level are identified. Practical ways of improving quality of the foreign language teaching system in Ukraine are characterized.

Key words: *foreign language learning and teaching, higher school, development trends, integrating into the world community, Concept in second language teaching, Common European Framework of Reference for Languages.*

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРАЦИИ В МИРОВОЕ СООБЩЕСТВО

Т.В. Модестова

В статье рассмотрен вопрос иноязычного образования в высшей школе Украины в контексте интеграции в мировое сообщество. Рассмотрены существующие концепции преподавания иностранных языков в отечественных вузах. Определены перспективные направления развития иноязычного образования в высшей школе. Охарактеризованы практические пути повышения качества предоставления образовательных услуг в сфере иноязычного образования высшей школы Украины.

Ключевые слова: *иноязычное образование, высшая школа, тенденции развития, интеграция в мировое сообщество, Концепция преподавания иностранных языков, Общевропейские рекомендации по языковому образованию.*

Модестова Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та професійної комунікації СНУ ім. В.Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: Tetyanateacher@gmail.com

Modestova Tetyana Vasylivna – Candidate of Pedagogical Science (PhD), Docent, Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Professional Communication, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (SNU), Severodonetsk, Ukraine. E-mail: Tetyanateacher@gmail.com

УДК 37.017.4

ГЕНЕЗА ІДЕЙ ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

К.А. Пекач

У статті реконструйовано еволюцію поглядів українських мислителів і педагогів на виховання громадянської відповідальності особистості. Показано, що громадянська відповідальність як соціальний феномен виникає із розвитком протодержавних та державних утворень на території України. Виділено відповідні періоди у розвитку педагогічної думки щодо виховання громадянської відповідальності дітей і молоді, позначені впливом домінуючих ідей на різних етапах становлення української культури у дохристиянську та християнську добу, епоху Середньовіччя, Відродження і Реформації, Нового і Новітнього часу.

Ключові слова: *реконструкція ідей виховання громадянської відповідальності, громадянська відповідальність, звичаєве право, юридичне право, правова свідомість, громадянські цінності, взаємозв'язок моральної та громадянської відповідальності людини.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. На етапі розбудови новітньої незалежної української державності, посилення загроз її територіальної цілісності і суверенітету, відцентрових тенденцій, розгортання озброєних сепаратистських рухів, підтримуваних зовні, все більшої ваги і значення набувають питання формування у підростаючого покоління національної самосвідомості, визнання і поваги до інституту української держави як форми самоорганізації народу, плекання у дітей та молоді почуття громадянського обов'язку і відповідальності, усвідомлення своєї повинності перед країною, державою, українським суспільством. З огляду на це, стратегічним пріоритетом шкільної освіти має стати не тільки формування знань, умінь і навичок, підготовка дітей і молоді до життя і праці, а й виховання громадянської відповідальності як важливого психологічного утворення особистості, що дозволить